

TELEGRAFULU ROMANU

Telegrafulu ese de două ori pe săptămână: Duminică și Joi. — Prenumeratiunea se face în Săbiiu la expeditura țării, pe afară la c. r. poste cu bani găta prin scrisori francate, adresate către expeditura. Prețulu pnenumeratiunii pentru Săbiiu este pe anu 7 fl. v. a. iar pe o jumătate de anu 3 fl. 50. Pen-

Nr. 25.

ANULU XXII.

Săbiiu în 28 Martiu (9 Aprile) 1874.

Trn celelalte părți ale Transilvaniei și pentru provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. iera pe o jumătate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. și țieri străine pe anu 12 1/2 anu 6 fl. Inscratiunile se platescu pentru întâia 6ra cu 7 cr. sirulu, pentru a două 6ra cu 5 1/2 cr. și pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Invitare de prenumeratiune la „Telegrafulu Romanu“

pre patriarulu alu doilea (Apriliu—Iuniu) alu anulu 1874. — Prețulu abonamentulu pre 1/4 de anu e:

Pentru Săbiiu 1 fl. 75 cr. v. a.

Pentru Monarchia austro-ungurésca 2 fl. v. a.

Pentru Romani și străinatate, 3 fl. v. a.

DD. abonanti sunt rugati a nu întârzi cu trimiteria prenumeratiunilor.

Adresele ne rugăm a se scrie curatu, și în locu de epistole de prenumeratiune recomandăm on. publ. avisurile postale, (**Posta-Utalvány.** — **Post - Anweisung.**) că împreună cu spese mai puțin și că mai sigure pentru înaintarea banilor de prenumeratiune la

Editor'a „Telegrafulu Romanu“ în Săbiiu.

Pecatele ocârmuirii noastre.

— Trei articuli. —

(II) Mai multa vreme țier'a se află în crise de o natura mai multu ori mai puțin permanentă. Se clatinău toate proptele, nu numai ministerulu, nu numai parlamentulu, ci până la unu anumitu gradu chiaru și constitutiunea. Potem fi pregatiti atât pentru unu ministeriu nou, cât și pentru unu parlamentu nou, ba chiaru pentru o realcătuire a țierii prin reviziunea constitutiunii. În sferă ni s'a datu unu nou ministeriu și prin asta țier'a pare a fi intratu în cursulu ei normalu. Este numai aparentia! Ne aflăm totu unde am fostu, și nu vom înceta a ne afla, până cându nu vom țienă contu de adeveratele stări.

Cei 21, esmiși de către dieta că sa cerce unu firu în invalmesial'a stărilor publice, și au terminatu lucrarea. Au terminatu-o fără că sa fi pusu ce-va la cale. Ei pare a fi fostu meniti, că numai sa liniscésca publiculu în lips'a unui ministeriu respectatu. Acum'a după ce noulu ministeriu, că totu ce este nou, a produsu unu felu de liniscire în opiniunea publică, cei 21 se duc sa-si mănăce colaculu.

Cu toate aceste lucrarea celor 21 este de interesu pentru totu. În ea se oglindesc caracterulu opiniunii publice dela noi. Vedem cum omeni vorbesc enigme, cum ei și dau silintia se pare a cercă sa respandésca lumina asupr'a unor chestiuni, care de multu suntu priecute, a cercă rele, care li suntu cunoscute și îndreptări, care li suntu vedite. Cunoscend adeveratele cause ale reului, ei cerca ale mască, pentru că sa nu fia siliti a face îndreptări, ce nu le suntu după placu.

Nu va fi dara fără de interesu a trece cu o privire scurtă peste rezultatulu acestei lucrări, care consista numai într'unu materialu ingramaditu fără de 6re-si care sistem.

Înainte de toate sa statorim înse punctulu de vedere, din care trebuie sa judecăm stătu asupr'a lucrării celor 21 cât și asupr'a stărilor noastre publice.

Țier'a noastră publică precum ea s'a constituitu la anulu 1867, purcedu din unu siru de premise false. Au fostu vremi,

cându elementulu maghiaru eră preponderantu în raportu cu celelalte fractiuni de popore, ce se aflau în țiera. Până cându subsistă acestu raportu, maghiarii prin positi'a loră firésca, trebuiau sa fia singuri purtatori ai țierii comune și singurii reprezentanti ai țierii în afara. Dara în decursulu vremilor acestu raportu s'a schimbatu. Desvoltându-se celelalte popore, mai alesu după egal'a îndreptare, ele au devenitu o putere elementara. Altulu este adi raportulu. Adi este preste potintia, că numai singuri maghiarii sa fie purtatori țierii comune. O „Ungaria“ în sensulu maghiaru nu esista de cât în imaginatiunea câtoru-va omeni. Esistu și alte populatiuni și nu numai esistu, ci facu totu odata pretensiune la o propria țieră, propria desvoltare etica.

Pactulu dela 1867 este întemeiatu pe raportulu socialu, ce au fostu desconsiderandu pre acel'a, care într'a-deveru este, — este o constitutiune purcésa din istoria țierii, desconsiderandu presentulu aprópe cu desevirsire.

Ori câtu vomu cercă nu vomu puté scapă de împotrivirea presentulu nostru în fati'a trecutulu. Si asta-di elementulu maghiaru predomină prin frumósele sele calități, prin bogatiile adunate în mânilé sele, prin gradulu mai înaltu alu culturii și prin eminent'a iubire de țiera, ce-lu caracteriséza; acea predominare absolută, pre care a avutu-o în secolii trecuti și pre care pretinde a o avé și adi, este înse adi imposibila. S'au desvoltatu maghiarii și adi nesmintitu ei representa unu elementu mai puternicu de cât în trecut; dara în raportu cu densii celelalte popore au facutu mai mari progrese. Nu domnitorii au slabitu, ci predominiti au sporitu în putere, au sporitu prin numeru, prin bogatii și prin cultura. Înainte de asta cu o sută de ani noi românii eramu unu elementu, care poté sa fia nebagatu în séma; adi înse aprópe indoitu la numeru, și redicatu la unu anumitu gradu alu desvoltării atātu economice cât și etice, suntemu unu factoru, alu cărui desconsiderare trebuie sa aiba urmări rele.

Cu toate aceste s'a încheiatu pactulu dela 1867. Elu s'a încheiatu nu pentru că omeni nu cunoscéau adevérulu, ci pentru că 'lu desconsiderau, bá s'a încheiatu poté tocmai pentru a lucră în contra lui. Maghiarii credeau, ca voru fi capabili a-si sustiené positi'a, mascându adeveratele raporturi sociale ale țierii, — credeau, ca prin unu aparatu maestrutu voru puté predomină și în lipsa de preponderantia firésca.

Amu fi nedrepti, deca amu condamnă pre maghiari pentru acésta cutesare. Nisuinti'a spre sustienere și desvoltare alcatoescă temeulu firei cri-cărui individualitati, fia ea naturala ori sociala. O parte a vinovatiei cade asupr'a trecutulu și alt'a, poté mai mare, asupr'a celorlalte ungareni. Trebuie sa admitemu, ca numai în urm'a desvoltării celorlalte popore a perdutu elementulu maghiaru positi'a sea de absolută predominare. Nu este dara decātu firésca jalusi'a, cu care maghiarii privéu și privesou la desvoltarea celorlalte elemente. Acésta desvoltare trebuie sa apară că unu valu de pericole, ce în neincetata crescere amenintia a cotropi atātu elementulu maghiaru, cât și țier'a, în care convietuim.

Nesmintitu acestu periculu, până la unu anumitu gradu, este numai aparentu, și ingrigiriile maghiarilor suntu în foarte multe privintie fără temeu. Si poté maghiarii cunoscéau adevérat'a fatia a lu-

crurilor, deca țienut'a celorlalte populatiuni eră alt'a.

Unu pecatu greu, de care nici noi, românii, nu suntemu curati, apasa asupr'a sufletelor celorlalte popore din Ungari'a. Ele, celu puțin dela anulu 1848, nici cându n'au aretat destula iubire către țiera, nici cându destulu de sincera vointia pentru o convietuire cu maghiarii. Ori nu suntu chiaru și la noi românii, omeni, cari sub impresiunea momentulu, lucrédia astu-feliu, că ori-cine sa póta presupune la densii vrajmășia neimpacata către țiera și maghiari; ori nu suntu chiaru și de aceia, cari cu deplina lipsa de reserva agita spiritele pentru nisce idealuri frumóse, a căruru realizare celu puțin de ocamdata pare imposibila și numai puțin stricaciósă a atâtu pentru noi, cât și pentru țiera și maghiari. Si ce la noi apare numai isolatu, la altii, precum suntu serbii, este caracterulu specialu alu lucrării politice.

Cătra asemenea conlocitori, cari nici în cele mai grele momente nu au aretat cât și de puțină bunavointia, maghiarii n'au potutu sa aiba simpatii, nu încredere, nu convenit'a sinceritate concetatiénésca. Ei suntu preocupati de trecutulu loră stralucitu, mandrii și plini de disprețiu pentru noi. Sa-i compatimim, dara sa nu-i condamnău pentru ast'a. Avendu unu trecut tocmai atât de stralucitu, și noi amu fi poté că densii. Adi înse trebuie sa ne punem tota silintia, pentru că prin apropiare sincera și simpatia și prin o țienuta inteléptă și potrivita cu demnitatea unui poporu, sa-i scótemu din preocupatiunile lor.

În locu de ast'a, noi prin o portare aprópe necalificabila, nu numai i-amu întaritu în preocupatiunile lor, dara amu provocatu totu-data o ingrigire seriósă într'ensii, i-amu facutu sa privésca desvoltarea noastră că unu periculu și sa lucrédie cu întrég'a mesura a puterilor sele spre a ne nimici ori, celu puțin, a ne împedecă în desvoltare.

Intr'ast'a consista caracterulu ocârmuirii noastre dela 1867 până acum'a. Întru toate ea este determinatu prin unu singuru motivu politicu: **a favorisă desvoltarea elementulu maghiaru și a împedecă desvoltarea celorlalte elemente.** — Fatia de acestu motivu ori care altelu, fia ele financiarie, economice ori administrative, cadu de sine.

Unu pecatu, de care toti suntemu vinovati, atātu ocârmuirii, cât și opiniunea țierii.

„Középpárt“ spera positiunea partidei din medilocu contr'a atacurilor lui Iul. Horvath, care esindu din partida denéga acesteia în „Napló“ dreptulu esistintiei și alu positiunii esceptionale. „Középpárt“ e de parere, ca programulu partidei din medilocu cu privire la politica interna într'atātu diferesc de programulu dreptei, într'atu împreunarea acestoru două partide eră imposibila.

„Hon“ înse fiindu de alta opiniune desaproba positiunea esceptionale a partidei din medilocu care n'are nici unu dreptu de a esista. Partid'a a acceptatu pactulu din 1867, principie liberale nu va poté escută în acésta positiune, pre cându membrii partidei din medilocu în clubulu deakistiloru aru poté cu multu mai crenđu sa ajunga la o majoritate liberale. Partid'a din medilocu adi e numai o pedeca pentru o constelatiune sanatósa a partidei parlamentare, pentru că aru fi cu multu mai

bine, că partid'a lui Deák, pre câtu tempu ministerulu de acum va stă la cărma, sa fia o partidă liberală compactă, tare și mare, carea sa spriginésca guvernulu. E o frase góla cându partid'a din medilocu dice, ca voiesce sa usiuredie coalitiunea, căci doritorii coalitiunii voru esecutá acésta cu ajutorulu partidei deakiste.

Din provincia.

II.

în 22 Martie v. 1874.

Dle redactoru! Trecera mai multe zile, de cându a încetatu sgomotulu — cu cris'a ministeriale. În sistema asiá dara nici o străformare, întogmai precum nu s'a stramutatu nimic'a din sórtea noastră — de cât va ani încóce.

Intr'aceea binele și sórtea unei natiuni nu aterna totu-déun'a esclusivu numai dela sistemele regimelor, cari viu și trecu, lasandu după sine — după cum sunt — adeca: binecuvântările séu blastemele popórelor; ci sórtea unei natiuni depinde foarte multu înainte de toate dela sine însasi. Cu acésta n'amú dítu nici decum ca unu sistem bunu politicu, unu regimú umanu și dreptu, n'aru poté contribuí foarte multu la binele și prosperarea natiunilor și a popórelor, — dar' apoi omulu a remasu totu omu de cându l'a lasatu Ddiu pre lume; totu asiá și popórele și natiunile cá si individi, — celu mai tare apésa pre celu mai slabu și de li vine bine la socotéla — inca 'lu și inghite. —

De acea cu totu respectulu ce-lu avemú către doctrinele religiósé — morale — recunoscend, cumca omulu este o fíntia de o destinatiune înaltă, creatu după însusi chipulu și faptura lui Ddiu, vrendu nevrendu nu potemu ignorá, — chiaru după logic'a faptelor, — cumca omulu intrunesce în sine'o dosa bunicica din natur'a ferelor rapace. — Individii cei mai tari s'arunca asupr'a celor mai slabiti; natiunile cele mai potinte — lupta necurmatu contra si asupr'a celor mai slabiti și mai simple, — și inca nu numai spre ale subjugá, ci a le si esterminá formalmente; întempele apoi acea prin feru și focu, — cu tota furia în tempu scurtu, séu prin medilocéle culturii, — numai succesive, — cu încetulu, — totu un'a. Lupt'a continua (între omu și omu, între natiune și natiune a fostu totu-déun'a de cându e lumea, și acésta lupta, pre care o scrutédia foarte multu filosofii moderní de astadi, o numescú ei „lupt'a pentru esistintia.“ — Standu astu-feliu lucrulu, vai dara de acelu omu, carele fără a lucră cu diligintia pentru asigurarea sea propria, și încrede sórtea sea numai la bunavointia altui'a, mai puternicu decātu densulu; vai și de acea natiune, carea d'stramata, împarechiata și debelata între sine, chiaru prin barbati sei chiamati a o conduce și spriginá, în locu de a se consolidá spre a poté sustiené lupt'a pentru esistintia, și astépta binele și fericirea dela sistemele și bunavointia regimelor, séu mai bine d'icend dela — fiii ómeniloru, într'atu care nu este mantuire. — Ori care natiune din lume, vrendu a se emancipá pre sine, vrendu a-si asigurá terenulu — spre a poté balantia și a tiené echilibrulu între alte natiuni, — mai înainte de toate a trebuitu sa-si caute desvoltarea puterii sele consolidandu-se în senulu seu propriu.

Acésta e unic'a cale sigura, ce duce la desvoltarea naturala a unei natiuni pre carea procedendu aceea-si cu tenacitate,

— nu este putere omenesca de a-i poté resistá.

Cum s'a urmatu óre la noi in câti-va ani trecuti de currendu? carea a fostu solidaritatea nóstra? carea si in ce directiune lupt'a nóstra? — Suntú aceste totu atâtea întrebári, la cari e de prisosu respunsulu, pentru ca scimú si cunós-cemu cu totii cele trecute si petrecute. Le cunoscú si le scimú tóte acestea si strai-nii prea bine; le cunoscú si stapánii si-tuatiunii, puternicii dilei; încátu ei potú sa fia multiamiti cátu de bine cu portá-rea nóstra; ei ne potú dice cu tóta indestalirea: „Portarea vóstra romániloru ne convine de minune, procedeti si mai departe totu asiá, — si apoi macaru de nea-ti si injurá cum ve vine la gura, — fiti siguri de gratia nóstra, — adeca totu de acea gratia ce o aveti si astadi!“ — Bine mi veti dice dle red. ! ce voru sa dica aceste espectoratiuni? ce voru se dica aceste banueli cându natiunea nu e imparechiata?

Putiene neintielegeri, nitiele personalitati, atát'a e totulu. — Eu dñu inse, ca destulu si prea destulu e si atát'a, cáci scrisu este: „Putienu aluatu tóta frementatur'a o dospesce.“ — Vorb'a poté fi aci numai: ne este nóva mila de natiune? ne este mila de unu poporu dri-pitu si necajtu? ne pasa chiaru de noi si de familiile nóstre? mai tienemu vre-unu contu, inea si de istoria, inaintea cárei'a inca vomu avé a respunde la tem-pulu seu? Déca ne pasa, — atunci apoi ni stau inainte probleme frumóse, mari si grele, de a cároru deslegare numai con-solidati ne potemu apucá; iera spre a ne consolidá, nu ni se ceru nici sacrificii mari, nici capitale enorme.

O mica abnegatiune de o parte si de alt'a, unu micu triumfu preste patimile personali, atát'a e totulu, — si consoli-darea e gaf'a, iera lupt'a ce avemu a o portá e castigata pre jumetate.

Déca nici atát'a jerifa n'aru fi in stare a aduce barbatii nostri cei cu tre-cutu si reputatiune pentru salutea natiu-nei, — apoi dieu aru fi paguba si pecatu, de tóte vorbele ce le scótemu din gura, de câte ori mai vorbimú de lupte na-tionali. Omulu bietulu, e aplecatu a sperá totu-deun'a acea ce doresce; — de acea eu amu firm'a sperantia, ca apropiarea si consolidarea barbatiloru nostrii — sre si trebuie sa urmedie cu ori-ce pretiu, cátu mai curendu.

Sa trecemu acum mai departe.

Pre terenulu politicu — dupa cum ni stau trebile n'avemu prospectu acum de curendu a face vre-o isprava buna; intr'aceea, dupa nooru urmédia seninu, si asiá pre cátu tempu vomu sói a ne folosi de ocazioni, si ne vomu sói intie-lege noi intre noi cá ómeni maturi, — avemu tóta dreptatea a sperá multu dela viitoriu; iera pâna atunci sa cautámu la desvoltarea poporulu nostru, cáci numai

pre cont'a acestui'a mai potemu si noi vorbi cá románi. Déca nu potemu mai multu, apoi baremu sa ne interesámu de sórtea lui, de-si obstacolii ce impedeca des-voltarea poporulu nu depindu totu-deun'a dela noi. — Sa spunemu cu ori si care oca-siune si regimulu, ceea ce suntemu de-tori ai spune, ori ne va dá ascultare ori bá.

Unu poporu nu pote ajunge la o stare oresi-care buna, — decátu numai prin desvoltarea sea intelectuala si ma-teriala.

Ambele aceste facultati se condi-tionédia un'a pre alt'a, séu mai la intiesu vorbindu: unu poporu diligente intocmai cá si individulu prin cultura si sciintia, poté ajunge usioru la o stare materiala mai buna; iera poporulu de o stare mai buna, poté cu inlesnire a se cultivá si a se luminá.

Desvoltarea intelectuale inse e absolutu cu nepotintia, fára de scoli, fára de in-structiune. — De ce sa nu spunemu lum-ei, ca trebile nóstre cu scóble stau reu preste mesura, ca stámu multu mai reu decátu cum amu statu sub sistemulu nem-tiescu absolutisticu celu atátu de urgisitu. Si cum? Iéta cum: Pána cându regimulu nemtiescu, ni da sprigióna si ajutoriu in tréb'a scóleloru nóstre, fára a-si fi pre-tinsu vre-unu amestecu internu, adeca fára a alterá caracterulu confessionalu alu scó-leloru, lasáandu-ne a ne poté desvoltá noi pre noi pre calea naturala; regimulu de astadi ne dedú o lege, — intielegu art. 38, din an. 1868, — carea ni face cu to-tulu impossibila desvoltarea naturala.

S'a scrisu in privintia acést'a de ajunsu, încátu a vorbi acum mai pre largu aru fi o perdere de tempu. — Mai de-parte: pána cându regimulu nemtiescu ni dedú pentru fiesce-care confessiune cáte unu consiliariu de scoli de aceea-si con-fessiune, regimulu de astadi ni a datu o gramada de inspectori scolari, de religiune si nationalitate straina, — parte mare totu ómeni alesi cá dintr'a dinsu cari nu ne cunoscú nici poporulu, nici limb'a nó-stra, cá cându aru fi vrutu cu acést'a sa ne dica: Ce mai vremú noi sa scimú de scólike vóstre cele romanesci cu limba si confessiune romána? pána cându consi-liariulu scolaru alu regimulu nemtiescu avea strensa instructiune a se pune in contielegere cu inspectorii scóleloru nóstre spre a li dá acestor'a posibilulu ajutoriu morálu, inspectorii scol. ai regimulu de astadi, mergu prin comunele nóstre de capulu lorú, 'si facu trebile lorú numai cu solgairaele magiare, scóti dv. cum. — Spunendu adeca bietulu poporu devenitu ignorantu nu din culp'a sea, apoi si sca-patatu si seracu: „Ce mai vreti voi cu scólikele vóstre, voi sunteti ómeni seraci, n'aveti bani, regimulu ve va ajutá facendu scoli dupa cum poruncesce legea.“ etc. —

Mai vorbesce acum cáte 'ti place bietulu poporu — seracu, — cu care te

poti intielege numai asiá, déca nu-i vei cere bani.

Eata aci unu gravamenu, de ajunsu in sine singuru, fára cá sa mai vorbimú de celea multe altele, pentru cá natiunea sa se fia adunatu intr'unu congressu, — spre a spune regimulu curatu, ca románi n'au meritatu, n'au acceptatu unele cá ace-stea dela constitutiunea din diu'a de astadi, cerendu cu tóta energi'a, cá o astu feliu de lege amenintátore cu ester-minarea, impilatóre chiaru de aceea ce are omulu mai sántu pre fati'a pamentului, sa se straformedia pre calea sea legala. Bine, 'mi veti dice, dara regimulu de astadi, n'aru face acést'a cu nici unu pretiu. Ce-ni pasa, noi ne facemu de-torintia nóstra, ne salvámu onórea si consciintia, apoi ce nu s'aru fi intemplatú astadi, se va potea face máne séu mai târdiu de siguru.

Sa fimú noi odata numai compacti, solidari, si va veni tempulu poté nu preste multu, cându si puternicii dilei se voru convinge, ca dieu si románi voru fi bani de ce va, nu suntú nici ei de lepadátu.

Intr'aceea vrendu nevrendu canta sa constatámu, ca mai suntú inca si unele impedecaminte cu referintia la tréb'a sco-lara, ce provinu ici coela inca si din di-ferintiele confessionali.

Intr'unulu dintres nódele nóstre trecute s'au fostu facutu o propunere spre a ne apropiá unii de altii, intielegându-ne reci-procu — baremu pre terenulu scolariu, intielegu — cá in comune miste, scól'a se poté caracterulu confes. alu majoritáti: acést'a propunere s'aru fi primitu dupa cátu amu intiesu si de cátra fratii gr. catol. intr'o conferintia scolara a lorú. Mi se pare ca si acést'a idea inca a muritu in nascerea sea, — dupa cum se intem-pla cu multe alte lucruri románesci. — Se trecu acum fára a mai lungi vorb'a si despre acestu obiectu, la starea materiala a poporulu nostru, cá la un'a, carea con-ditionédia in fórté mare mesura desvol-tarea si inaintarea unei natiuni, — fára a mai aminti aci inca si de rol'a oca insemnata ce o jóca materialismulu in diu'a de astadi — dela unu cornu de lume pâna la cela laltu.

Cunóschemú cu totii, cum in asta lume rea, spre a-si poté asigurá o na-tiune viitorulu seu, spre a-si poté créa ómeni inpedenti, ómeni cari sa nu fia siliti a-si torturá consciintia, terindu-se cá amfabiile, — cându pre uscatu, — cându in apa, de câte ori suntú strem-torati a marturisí cáte unu adeveru, se ceru midilóce, celu putienu o stare mate-riala mai bunisóra de cátu cea a nóstra din diu'a de astadi, cáci independintia dupa cunoscutulu proverbu — se incepe dela busunariu; intr'aceea eu nu me astu astadi in positionea de a ve potea serie aci despre comerciulu, industr'a, mese-riile si artele — atátu de slabati repre-sentate la poporulu nostru; me margi-

nescu a atinge aci numai, ca poporulu nostru inca astadi se foloseste cu o de-osebita predilectiune mai numai de asiá numita economia, — de lucrarea pamen-tului. Tieranulu románu inca si pâna as-tadi nu cunósce mai mare fericire pre pamento, de cátu cându 'si vede inju-gati cáte patru boi a-i sei, resturnandu cu plugulu brasdele pamentului, — dupa care dice elu ca traesco lumea tóta. Acé-st'a inse nu insemnédia nici decum, cá cându románulu n'aru fi intocmai capace si pentru alte întreprinderi, precum si pentru arte si meserii. — Sa nu uitámu ca si alte popóre numai târdiu s'au con-vinsu despre adeveratele avantagii ale meserielorú, — impinse si stremtorate óre-si cum de necesitate, dupa cunoscu-tulu proverbu; „omnes artes docuit ne-cesitas.“ — Se vedemu dara cum stámu cu economi'a nóstra? Eata totu cam asiá cum a invetiát'o pre acést'a poporulu nos-tru cu ani inainte, dupa cum o vede elu practisata si la poporale conlocutiórie — maghiari si sasi, cari inca n'a facutu pre terenulu economiei progrese, — de a pune lumea in unimire. — Aci stámu totu camu egali unii cu altii. Intr'aceea déca cum-va s'a interesatu cine-va dintre noi a se ocupá spre a-si face unu micu studiu din cunoscintiele economice, s'a potutu convinge, ca lucrându-se pamentulu ce se mai afla inca in posesiunea poporulu nostru dupa o economia mai rationala, — de cátu cea de astadi, poté sa produca unu folosu, inca odata pre atát'a. Mosiile cele manunte, ce suntú de presentu in mân'a poporulu nostru binecultivate, mai suntú inca in stare a-lu feri pre unu siru de ani inainte, — fára cá sa devina la sórtea lazaroniloru neapolitani, séu a proletari-lorú — fára nici unu capetatu, de cari gemu astadi tóte cetátile europene. — Intrebarea e numai, ca cine sa ne des-cepte poporulu? Cine sa-i arete, folóse-tele, cele mari ce i le poté produce o eco-nomia rationala? cá asiá sa nu fimú si-liti a mai vedé inca si pre viitoriu de alongulu satelorú, gradini desgradite, pline de ciulini si maracini. — Cine sa con-vinga pre tieranulu nostru, — si inca nu numai prin vorbe si scrieri diuaristice — dupa cum se cam face pre la noi, ci si prin fapte, prin esemple, prin pracsá, cum-va acele cóste sterpe si parasite, ce suntú astadi trecute in catastru cá locuri nepotrivite, plantate cu arbori si pomi roditori de felurite soiuri — dupa natur'a locului, potú cu tempu sa aduce mai totu acel'a-si folosu, ce-lu produce pamentulu celu bunu din mediulu campiei. — Totu in sensulu acést'a s'aru poté vorbi aci multe si despre prasirea vitelorú, uniculu ramu cu care noi arde-lenii mai potemu face astadi unu micu esportu in afara. — Cine dara sa faca acést'a propaganda între poporulu nostru, si inca dupa cum amintimú mai susu — totu in pracsá.

FOISIÓRA.

Din scrierile S-tului Ioanu Gura de aur.

Invierea lui Isusu Christosu, atestata prin minunile Apostoliloru.

(pentru serbatórea Pascalorú si Duminec'a Toméi.)

Multi punu întrebarea ca pentru ce Christosu nu s'a aretatu Iudeiloru indata dupa invierea sea? Ci acést'a este o întrebare superflua si nefolositoria. Cáci déca Cristosu aru fi avutu sperantia de a-i poté prin aceea miscá spre credintia, de siguru ca nu aru fi pregeiatu, dupa invierea sea a se aretá tuturorú.

Cum-ca densii chiaru nici atunci aru fi crediatu, cându li-se — aru fi aretatu dupa inviere, ne documentéza invierea lui Lazaru. Acést'a a fostu patru dile mortu, astfeliu cátu dejá trecea in putre-june. Christosu inse 'lu aduse inaintea ochiloru Iudeiloru in vietia si 'lu sculé; pre lángá tóte acést'a nu-i a potulu cás-tigá spre credintia, ci din contra mai tare i-a resculatu contr'a sea; pentru ca venindu, voira alu ucide. Déca acum, cându a sculatu pre unu altulu din mortii, nu

au crediatu, au déca s'aru fi aretatu pre sine ca a inviátu din mortii, nu aru fi fostu mai furiatu? Ce e dreptu ca prin acea nu aru fi deplinitu nimic'a, inse si aru fi maritu impietatea si pedéps'a. Ca asiá dara sa-i elibere de o furia superflua, nu s'a lasatu a se vedé de densii, de cátu numai de discipulii sei; cáci i-arú fi ospusu numai unei pedéps'e prea mari, cându dupa restignirea sea, saru fi mai aretatu lorú. —

Elu s'a subtrasu asiá dara dela ochii lorú, cá sa-i crutic, ci s'a aretatu lorú prin minunile Apostoliloru sei. Totu un'a a fostu cá se vedé pre celu ce a inviátu, séu se audia cându a disu Petru: „In numele lui Iisusu Christosu scólate si umbla.“*) Acestea minuni ale Apostoli-lorú, fácute in numele lui Christosu, au fostu celu mai tare argumentu pen-tru invierea Domnului, si pote-au a convinge mai multu despre inviere de cátu aretarea sea personala. Adeverulu acést'a se lamuresce din cele urmatórie. Christosu se sculé si se aretá discipuli-lorú sei; inse totusi se aflá unulu între ei, care nu a voitu a crede in invierea

Domnului, adeca Tom'a. Elu pretinse cá mai întâiu sa-si puna degetulu in urmele ranelorú, si inainte de ce se crédia, sa pipáiesca cu mân'a cóst'a Domnului. Ace-stu invetiacelu a umblatu trei ani cu Christosu; a mânacatu continuu cu Dom-nulu la mésa, a vediutu cele mai mari semne si minuni si a auditu pre iususi Domnulu vorbindu — si acum cându vedú pre celu-ce inviésa, nu a voitu mai întâiu se crédia pâna ce va vedé urmele cuielorú si ran'a din impunsatur'a lancei. — E bine, spune, între atari impregiurári, aru fi crediatu tóta lumea, vediendu pre celu ce a inviétu? Cine aru cutesá se afirme asiá ce-va? —

Dara si din alte impregiurári potemu aretá ca minunile Apostoliloru au con-vinsu in modu mai puternicu despre invierea lui Christosu, ca cum aru fi po-tutu face acést'a insusu aspectulu celui ce a inviétu. Cându a auditu poporulu, ca Petru a disu celui sciopu: „in numele lui Iisusu Christosu, scólate si umbla“, au crediatu mai multe mii. Acelu Apos-tolu a vediutu pre celu ce a inviétu, si totusi nu a voitu se crédia; acesti ini-mici a lui Christosu inse au vediutu mi-nunea lui Petru, si pentru aceea au pri-

mitu credintia. Asiá dara trebuie ca acé-sta minune a convinsu intr'unu modu mai chiaru si mai puternicu despre inviere, de cátu insusi aspectulu. Minunile si sem-nele Apostoliloru suntú deci a r g u m e n - t u l u e l u m a i p o t e r n i c u d e s p r e i n v i e r e a D o m n u l u i . — Chiaru pentru aceea dice chiaru densulu: „Adeveru, adeveru dieu vóua, celu ce crede intru mine, va face lucrurile, cari eu le facu, si inca si mai mari.“*) Pen-tru ca tocmai atunci venise la midilócu restignirea si multi se scandalisera de acea impregiurare, dreptu aceea se aretá nece-sitatea de mai mari minuni. Déca Chris-tosu dupa despartirea sea aru fi remasu in mormentu si in mórté, dupa cum afir-mau Iudeii, si nu aru fi inviétu si inal-tiatu la ceriu: atunci nu numai ca nu s'aru fi facutu minuni mai mari, dara nici de cátu in numele lui nu s'aru fi mai potutu templá. Fiti cu atentiune cáci in cele dise jace argumentulu celu mai validu pentru invierea lui Christosu. Inca odata voiu se mai dica.

(Va urmá)

*) Ioanu 14. 12.

Cine dara sa faca acésta — altulu nu-i veti dice pôte dle red. ! decâtu preotimea si invetiarii nostri. O datorintia — totu cam de natur'a acésta amu vediu'o impunendu-se preotimei nóstre in dilele trecute in Nr. 20 alu st. d-v. diuário.

Sum si eu de acorda — da, cá preotii sa premérge si aci, nu numai pentru ca ei stau in imediat'a atingere cu poporulu, ci si pentru ca clerulu nostru — preotii nostri, in starea in care suntu ei astadi, cu putiena esceptiune suntu totu-odata si economi, uneori chiaru muncitori de pamentu, in sensulu strictu alu cuventulu.

Bine, dara cum, voru invetiá preotii nostrii pre cine-va, acea ce nice ei n'au invetiálu in tota viétia loru ? —

Sa numai creda cine-va pentru tota lumea asi'a, cum-ca economi'a este iéca numai asiá unu lucru usioru, o ocupatiune tieranáesca de tóte dilele. Nu nici de cum. Economi'a, — si aci are a se cuprinde totu ce se intielege in acésta terminatiune generala, — cere astadi unu studiu fóstu vastu, o multime de esperimente impreunete nu arare-ori inca si cu câte unu riscu, ea cere o pracsá si o desteritate fóstu mare. — Pôte fi asiá dara cine-va teologu cátu de bunu, pôte fi inca si doctoru — mai sciú si eu din câte arte bele ; de aci inca nu urmédia, ca acéla sa fia de odata si economu bunu. Au nu canóscemu noi pre tóta díu'a o multime de ómeni cu cunoscentie frosóse, caror'a dandule a mána unu cosoru simplu n'ó sa-ti fia in stare, a-ti face o singora crestatura spre a-ti oltoi unu pomisioru.

Mai pretinde apoi aci dela atari ómeni cá sa-ti mai cunósca inca câte o bóla, de carea patimesce cutare planta, cându acesteá precum scimu inca si au o multime de morburu si suferintie, in toc-mái cá si animalele.

Vreundu asiá dara cá cunoscentiele economiei sa strabata prin preotime între poporulu nostru in tóte pártile, inainte de tóte sa dámu preotimei instructiunea cuveuita din acestu ramu de sciéntia, cea ce in lipsa de alte institute agronomice, nu se pôte efeptu pre alta cale — mai usióra, decâtu deschidiendu lángea institutele nóstre teologice-clericale, si câte o catedra pentru studiele economice, cu aplicare mai maltu in pracsá. Propunerea cunoscentieloru economice, incape cátu de bine lángea dogmatica si pastoralá. — Aru fi asiá dara o dáuna fóstu simiéta, cându deschiderea unei catedre pentru cunoscentiele economice, lángea institutele nóstre clericale, — s'aru mai amáná — fia chiaru si numai pentru unu tempu scurtu. —

Proiectu

pentru procedura in procesele matrimoniale si divortiali, pentru forurile biser. gr. or. din archidieceasa compuse de Dr. Ioane Borei'a, fiscu si defensoru la consistor. archid.

§. 1. Procesele divortiali se tratéza si se decidu prin cele 3 foruri stabilite in Statutulu org. si adeca in I-a instantia prin scaunulu protopopescu, in a II inst. prin senatulu curatu bis. alu consistoriulu archid., in a III instantia prin senatulu curatu bis. alu consist. metropolitanu. (§. 33 p. 2, §. 121 p. 10, §. 166 Stat. or.)

§. 2. La aducerea unei sentintie meritóre, privitóre la matrimoniu si convetiuirea pártiloru litigante, fia-care foru trebuie sa fia compusu din numerulu plenariu alu membriloru lui, satoritu in Stat. org. (stat. org. §. 32, si resp. 115 si 162.)

§. 3. Fia-care foru are lángea sine câte unu defensoru alu legiloru si alu sacramenteloru matrimoniali, carele este chiamatu, mai inainte de aducerea sentintiei a si dá in scrisu parerea sea despre causa. Elu pôte asistá la pertractarea si deciderea procesulu cu votu informativu (§. 440—442. C. dr. can.)

§. 4. In procese divortiali nu se admítu judecatori alesi — juri. (fára numai in cele disciplinari §. 426 C. dr. can. Can. 9. sin. ecum. IV din Calcedonu, can. 16 sin. loc. din Cartagen'a.)

Despre recusatiuni si delegatiuni.

§. 5. Recusatiunea vre-unu membru alu forulu are locu :

1) Cându vre-unu membru séu presiedintele forulu este ruditu in spicele oprite de stat. org. cu vre-un'a dintre pártile litigante, séu cu parintii cu tutorii, advocatii si aperatorii loru ;

2) Cându vre-unu membru séu presiedintele forulu au servitu séu servesce in acela'si procesu de marturie séu advocatu alu vre-unu párti litigante ;

3) Cându vre-unu membru séu presiedintele este inimicu doveditu alu vre-unu párti litigante séu stá in procesu cu acé'a ;

4) Cându acé'a, ce au fostu membru votisatoriu séu advocatu si aperatoriu in acela'si procesu la forulu de josu, devine membru votisatoriu la forulu mai inaltu.

§. 6. Ivindu-se atari pedeci in vre-unu membru alu forulu, presiedintele acelu foru este datoriu din oficiu séu la cererea pártiloru, a substitui pre membrulu impedecatu cu altu membru ; iéra ivindu-se atari pedeci in presiedintele insusi, séu jumetate din membrii forulu de I-a instantia, atunci consistoriulu va delegá pre altu foru de I instantia.

Devenindu atari pedeci între membrii in a II instantia, atunci Archiepiscopulu ii compete a substitui pre membrii impedecati.

§. 7. Atari pedeci se cercetéza din oficiu si se despune delaturarea loru prin presidiu. Inse si pártile litigante si aperatorii loru suntu datorie a aduce atari pedeci la cunoscentia forulu de tempuriu, cáci déca vre-unu foru din necunóscerea acestoru impregiurári impedecatóre, aru decide procesulu, acea decisiune numai atunci se pôte anulá, cându acelea au fostu séu au trebuitu sa fia cunoscute membrulu respectivu, séu presiedintelui, si acésti'a le-au ascunsu.

Despre sfera activitáției forulu.

§. 8. Procesele divortiali, precum si tóte cauzele matrimoniale se intentéza, se pertractéza, si decidu, asemenea si investigatiunea se face mai inainte la forulu protopresbiterale de I instantia dupa normele acestei proceduri si pre basea canóneloru bisericee dreptu-credincióse gr. or.

§. 9. Forurile mai inalte inca potu citá pre pártile litigante, pre parintii, tutorii si aperatorii loru spre ascultare, déca au sositu procesulu acolo.

§. 10. Forurile de I instantia au a purtá protocoale regulate deosebite pentru procesele divortiali, si suntu datorie a asterne consistoriulu la 1 Ianuariu si 1 Iuliu a fia-cáru anu unu conspectu despre tóte procesele divortiali incaminate la acelu foru.

§. 11. Actele procesuali finite se pastreza in archivulu consistoriulu.

Despre competintia forulu.

§. 12. Partea actora are a cautá pre partea incta la forulu acestei'a carele este competente, pâna la finirea procesulu I. (§. 424 comp. dr. can. Can. 38 sin. loc. din Cartagen'a, art. dietalu 48 din 1868.)

§. 13. Pentru credinciosii bisericee gr. or. din archidieceasa, este forulu competente acé'a, in a cáru tractu pártile s'au cununatu si'au a domiciliulu loru stabilu, séu l'au avutu, pâna la factia loru despartire (§. 424 si 427 compend. drept. can.)

Acésta se intielege si despre procesulu edictalu pentru pribegirea unei párti si in acelu casu, cându fetiele casatorite din archidieceasa s'aru fi stramatatu cu locuintia afara de archidieceasa, in care casu din urma inse, déca fetiele se voru fi asediatu cu stabilitate in vre-o eparchia a Metropolei nóstre, consistoriulu archidiecesanu pôte autorisá pre forulu de acolo, spre a pertratá si decide procesulu.

§. 14. Afara de casulu prementiuat, déca fetiele din archidieceasa, ce s'au cununatu aici, se voru divortiá de cátra altu foru afara de archidieceasa, acésta devortiare, in archidieceasa numai dupa o nóua pertractare si decisiune de cátra consistoriulu archid. va potea capeté valóre. (repres. din 1868 cátra ministrulu de resbelu.)

§. 15. Credinciosii apartienatori la archidieceasa, cari s'au cununatu afara de ar-

chidieceasa, se potu divortiá numai de cátra forurile archidiecesane competente dupa domiciliulu pártiloru in archidieceasa (anal. can. 2 sin. ecum. II).

§. 16. Controversiele despre competintia între forurile din archidieceasa se decidu de cátra consistoriu finalmente, dupa canónele si usulu bisericee nóstre.

§. 17. Fia-care foru are a-si cercetéza competintia sea din oficiu séu si dupa obiectionile pártiloru.

§. 18. Competintia unu foru nu se pôte alterá prin invoierea pártiloru litigante.

§. 19. Actele petrecute la unu foru parutu de competente din archidieceasa, a cáru incompetintia inse s'au adevéritu, potu se aiba, afara de decisiunea finala, valóre si la forulu competente ; acestu din urma inse pôte orendú intregirile necesarie.

§. 20. Pertractárele si indemnárele de pace premergatóre incamináre procesulu divortialu, se potu face cu deplina valóre dinaintea preotiloru si resp. protopopiloru, in a cároru parochii séu tracte se afla pártile litigante la acelu tempu.

Despre prezentarea si reprezentarea inaintea forulu.

§. 21. Pártile litigante au de a se presentá in persóna inaintea deregatoriei bisericesce, cându se cere ; iéra cu cele minore se potu presentá si parintii si tutorii loru ; asemenea si in casuri de absentare a loru. Incercárele de pace au a se face totu-déun'a in fatia pártiloru si cu acesteá, spre care scopu, aflánduse de lipsa, se potu citá singure pártile litigante. Asemenea si pornirea (incaminarea) procesulu si ori-ce declaratiune pentru insistarea in divortiu séu abateru dela cererea divortiala, precum si declaratiunea de multimire séu nemultimire cu sentintia adusa, are sa se faca in fatia pártiloru litigante si de cátra acesteá.

Atari declaratiuni se potu primí si in scrisu, dela pártile, ce suntu capaci de a scrie.

§. 22. Advocati autorisati se primescu cá aperatorii ai pártiei litigante ; ei inse trebuie la prim'a infatisiare a loru, cându acésta se face fára de párti, séu in primulu scriptu, se produca plenipotentie formande de cátra partea litiganta, iéra in casu de minorentate, si de cátra tatalu seu tutorulu ei subscrisu §. 85. (v. ord. consist. din 25/10 1871 nr. 870).

Despre actoru inctu si aratatoriu.

§. 23. Actoru si inctu in cause divortiali pôte fi barbatulu séu femeia cari suntu legalminte cununati unulu cu altulu.

§. 24. Si acelu barbatu séu femeia pôte fi actoru si inctu, cari convetiuescu celu putienu de 10 ani, cá si in matrimoniu, si voru a combate legalitatea casatoriei si a se desparti (anal. din can. 13 a lui Teofilu alu Alessandrici).

§. 25. Inctulu se pôte face actoru in acela'si procesu, déca elu in primulu seu respunsu ordinariu asup'a actiunei reconvine pre actoru cu alte invinuiru din alte motive (C. dr. can. §. 439.)

§. 26. Prin acésta reconventiune nu se alteréza competintia forulu (§. 12).

§. 27. Aratatoriu pôte fi ori-ce crestinu, carele cu temeiu aduce la cunoscentia jurisdictiunei bis. casatorii si convetiuiiri ilegali si condamnate de biserica.

Despre citatiuni si intimatiuni (ad manuári).

§. 28. Citatiunile in iudiciu si intimatiunile dispositiuniloru si harthieloru cátra pártile interesate se efeptuescu prin parochii locali, cari suntu datori fára amanare si subresponsabilitate, a admanuá harthiele, a luá subscrierea adresatulu in fói'a de admanuare (filera) despre primire si a o asterne fára amanare la scaunulu protopopescu, iéra in casu de refusare ori de absentare a pártiei a raportá despre acésta si despre ubicatiunea absentulu.

§. 29. Intimatiunile se facu la mân'a pártiloru litigante, si cându suntu ele minorene, totu odata si la parinti si tutori. Scripte de allegatiuni se potu intimá si advocatiloru legitimati.

§. 30. Forulu protop. este datoriu a

intimá scrisorile presentate la elu, fára amenare la partea párita prin parochii tractulu, iéra in altu tractu prin recurarea protopopulu resp.

§. 31. In casu de neascultare, ascundere, séu opositiune a pártiei convente, séu si spre cercetarea pártiei absente se pôte cere asistintia deregatorieloru civili, si politice (comunali, cercuali) séu in casu de lipsa se pôte recurá forulu statulu pentru efectuarea intimatiunei dupa normele legei civili.

Despre procederea forulu.

§. 32. La desfiintierea casatorieloru incheiate fára de lege precum si la impedecarea si desfacerea convetiuierei loru ilegali si immoral, judecatori'a bisericesca, in alu cárei tractu s'au facutu séu se petrecu acesteá si cárei'a pre ori-ce cale iau venitu acesteá la cunoscentia, procede intru tóte din oficiu dupa prescisele procesulu estraordinariu ; iéra la desfiintierea casatorieloru legale procede forulu competente, dupa formele procesulu ordinariu, numai atunci, cându vre o parte cere divortiu, iéra dupa incaminarea procesulu, procede forulu spre eruarea adevérului in cercetarea dovediloru dupa principiulu investigatiunalu. (§. 444, C. dr. can.)

Despre procesulu estraordinariu.

§. 33. In procesulu acésta, dupa ce judecatoriulu au aflu pára séu aretarea destulu de temeinicá, fára amenare chiama pre párti si déca e de lipsa si pre parintii si tutorii loru séu pre culpabili spre a-i ascultá in modu sumaricu, iéra in casu necesariu procede de locu la investigatiune, si dupa ce pre deplinu s'au doveditu ilegalitatea cununii si a convetiuierei pronuncia prin sentintia de nulitate ilegalitatea cununii, iéra desfacerea pártiloru necununato prin decretare.

§. 34. Atari decisiuni dimpreuna cu tóte protocoalele si actele se asternu fára amenare consistoriulu spre final'a decisiune. Inse si consistoriulu are voia a pasí in atari casuri la pertractare si decisiune.

Despre procesulu ordinariu.

§. 35. Tóte cauzele si procesele matrimoniale si resp. divortiale se pertractéza ordinariamente si adeca in modu sumariu, protocolariu séu scripturistici, si se cuprinde in aceea, ca numai la espres'a cerere a pártiei cununate se procede si numai dupa ascultarea pártiloru (afara de casulu §. 105.) se pasiesce la investigatiune si se aduce decisiunea.

Despre procesulu sumariu.

§. 36. Procedura sumaria stá intr'aceea, ca judecatoriulu, dupa acusa séu jalb'a data in scrisu séu prin graiu, citeza pre pártile invrasbite intr'unu terminu scurtu (celu multu de 15 díle) inaintea sea spre ascultare, si aci, fára a concede alegate formale si lungi, eruiaza adevérata stare a lucrulu, si despre acésta ia protocoalu si decide lucrulu prin decretare.

Partiei incte, la cererea ei si in casu de lipsa, i se pôte concede, a-si dá respunsulu in scrisu intr'unu terminu de 15 díle ; iéra asup'a respunsulu acésti'a iérasu se pertractéza lucrulu, precum s'au disu in acestu §. (§. 451. Comp. dr. can.)

§. 36. Dupa procedura sumaria se pertractéza de regula cererile pentru reintregirea vietiei conjugali (procesu matrimonialu), pentru provisoric'a deosebire a locuintiei pártiloru si dispusitiunile in privintia vietiei crestinesce si morale a pártiloru si alte sfedi si neintielegeri între párti, cari nu ajungu pâna la unu procesu divortialu, precum si acelea cauze provediute in normele urmátóre.

§. 38. Asemenea in modu sumariu se facu si pertractárele de pace între párti si dispusitiunile pentru ingrigirea de copiii loru, inaintea forulu, inse fára a se concede inscristuri.

Despre procesulu ordinariu protocolaru si scripturistici.

§. 39. Procesulu acésta se introduce, cându vre-o parte cununata staruiesce a se desparti totalmente de cátra sociulu ei. In acestu procesu se concede pártiloru a alegá

pâna la cuadruplica, a-si aduce dovedile in rendulu loru si a se servi de remedie de dreptu (procesu divortialu) (§. 446, 470. p. 9. C. dr. can. § 30 1854).

Despre încercările de pace și prepararea procesului.

§. 40. Dupa ce s'au nascutu diferentie intre fetiele casatorite cari aru indemnă pre vre-un'a din ele a cere divortiu ambe părți suntu datore a se infatisia la parochulu loru seu la preotulu locului (§ 20), si a espune aceluia verbalmente causele si vointia loru. Preotulu este detoriu a încercă cu tôte midilócele bisericesci si morali pace intre fetie, iera deca nu-i va succede acesta, la 8—14, dile a chiamă inca doi crestini si a repetă in fatia loru încercările de pace eventualmente a cită inca odata pre părți spre acestu scopu.

Deca tôte încercările aru remanea fara rezultatu, preotulu are a dá părtiloru unu atestatu officiosu scrisu si de barbati in crederei, in carele se espune pre scurtu caus'a si indemnările de pace si rezultatulu, si a le indrumă cu acela la protopresviterulu respectiva (§. 30/854.)

Se intelege de sine, ca preotii au voia si datorintia, a indemnă la pace pre tôte fetiele in vrăsbite in ori-ce modu si din ori-ce cauza.

§. 41. Infatisiendu-se părțile la protopresbiteru, cu atestatul preotului, acest'a ierasi va încercă asemenea a le inpaciui seu deca numai o parte se va infatisia, va cită pre cece-alta parte in scurtu tempu spre acestu scopu.

Convingendu-se protopopulu pre deplinu, ca nu-se pôte restabilí pacea seu in casu cându partea parăta nu se va infatiosia nici la a 2-a citatiune in terminu scurtu elu va prepará pre părți seu pre partea ce staruiesce in divortiu pentru procesu, si i va indrumă a aduce atestate oficiose formale de botediu pentru ambe părți, de cununie, si in casu de trecere dela alta religione, si despre acesta seu dupa imprejurări a recură atari atestate din officiu, spre care scopu se pôte concede unu terminu scurtu.

Convingendu-se protopopulu despre religionea părtiloru si despre competintia va concede incaminarea (pornirea) procesului (litis constetatiunea) si va satori cu părțile lănga cari potu fi si reprezentantii loru, modalitatea procesului dupa §§ urmatori. Despre tôte aceste pertractări se va luá protocolu, lănga carele se accludu atestatele. (§. 30/1854.)

§. 42. Părțile au voie a-si alege in procesulu divortialu form'a procederei, si adeca seu form'a protocolara, dupa carea ele la infatiosiare alegeaza la protocolu, seu cea scripturistica, dupa carea alegeaza prin inscriuri ce le presentedia la foru. Acesta alegere se pôte face numai la diu'a incaminării procesului (§ 41), si dela alegerea facuta odata nu se mai pôte abate, fara numai incatu concede acesta procedura.

§. 43. Deca partea parăta nu se infatiosiedia spre statorirea forme procesului, atunci partea actora si pôte alege singura form'a.

§. 44. In casu cându părțile nu se unescu in alegerea forme, protopopulu prin decretare motivata pre scurtu si enunciatu de locu, va dá locu acelei forme carea va fi mai acomodata imprejurărilor si va aduce mai putiene spese. De regula va preferá procesulu protocolaru. In contr'a acestei decretări partea nemultiamita pôte recurge in terminu de 3 dile la consistoriu, carele va decide finalmente; mai târziu nu se va primi recursulu.

Despre form'a protocolara.

§. 45. Statorita fiindu form'a protocolara, protopopulu prin ajutoriulu notariului forului la diu'a desemnata este detoriu a luá acestia la protocolu cu de-ameruntulu si a insemnă dovedile aduse, a o proceti actorelui carele o va subscrie si părției contrarie si a o esplică acesteia; apoi a luá responsulu acesteia la protocolu, tractându-se cá si actia, si asiá mai departe pâna la finirea alegatie-

loru cari potu trece si pâna la Cuinduplica si pâna la perfect'a lamurire a causei, in decursulu căror'a protopopulu este detoriu a invetiá pre părți cá sa-si espuna numai lucrurile momentose ale causei cu acuratetia si sa-si arete dovedile. Dupa finirea alegatiunilor si a intregu protocolulu acest'a se subscrie de câtra părți si cei ce voru fi cu ele de fatia, apoi de câtra protopopulu si notariulu (§. 452 dr. can). Nepotendu-se fini pertractarea in acea-si di se va continuá in dilele următoare, fara alte intrerumperi.

§. 46. Nefindu la diu'a statorirei procesulu partea actora pregatita, de a-si espune cu desevsire actia sea, seu deca ea dupa darea responsulu asup'ra actiei protocolate nu aru fi in stare si pregatita a si dá de locu replic'a; i se pôte concede o amenare pâna la o alta di, ce o va determiná protopopulu de locu, inse sub acea urmare: ca deca la acesta di nu se va infatiosia actorulu spre darea actiunei seu a repliciei, elu se va privi cá si cându nu mai voiesce a-si persecuá procesulu de divortiu. In acestu casu protopopulu dupa trecerea terminulu de restitutiune, va decretá stângerea actiunei resp. a procesulu si va indemnă pre părți la convietuire. La acea-si di pôte aduce actorulu actia seu replic'a sea si in scrisu, carea se tractedia cá si protocolulu (concl. din §. 437 p. 4 C. dr. can. si § 31/1854.

§. 47. Deca dupa darea si improtocolarea actiunei, partea incta nu va fi pregatita pentru responsu, seu in urma repliciei date pentru duplica; i se pôte concede asemenea amenare (§. 46), inse cu acea urmare: ca deca la diu'a următoare nu se va infatiosia seu nu-si va dá responsulu, ea se va mai cită inca numai odata prin graiu seu prin biletu, spre a-si dá responsulu, si deca nici atunci nu se va infatiosia seu nu va respunde la actia, forulu dupa trecerea terminulu de restitutiune, in casu de ininfatiosiare va pasí la cercetarea motive-loru si dovediloru produse de actorulu, deca acest'a s'au infatiosatu si au cerutu continuarea procesului, si asiá se va decide caus'a. Asemenea va procede forulu, deca partea incta la celu dintăiu terminu prolongitu spre darea dupliciei nu se va infatiosia seu nu-si va dá duplic'a, iera actorulu se va infatiosia si va starui pre lănga divortiu. Si partea incta va poté la diu'a prolongita a-si aduce responsulu seu duplic'a sea in scrisu, cari se tractedia cá si cea protocolar.

§. 48. Dupa improtocolarea dupliciei va cere protopopulu de locu a se dá ulterioarele alegatiuni pâna la fine, pentru cari inse nu se mai concede amenare.

§. 49. Deca la ori care di de infatiosiare, nu s'aru infatiosia nici o parte si nici aperiatorii loru, părțile se voru privi de impacate si dupa trecerea terminulu de restitutiune se voru predá actele la archivu.

(Va urmá.)

Declaratiune.

Fatia cu o scire la a cărei cunoscentia am ajunsu numai acum si carea si are originea celu putienu din o fantána reu informeta, me vedu constrinsu prin acesta a declará:

ca, deca Escelentia Sea, carele dore a fostu pre curenda rapitu de mórte, dlu Archiepiscopu si Metropolitu de mai nainte, Andreiu Baronu de Siagun'a, a lasatu dupa sine pentru neuitabilele sele merite pentru poporul românú si biseria de religionea gr. or. precum si pentru statu, numerosi veneratori, căroru memori'a lui este netrecătoria si in mare stima, — potu pretinde si eu cu totu dreptulu a fi numeratu intre amintitii veneratori.

Sabiu 26 Mart. (7 April.) 1874.

Dr. Basiliu S z a b o ,
fisicu comitatense in com.
Albei superioare.

Varietăți.

*(Trista nou tate) Elementulu celu mai aprigu alu naturei, foculu, in contr'a cărui mai putienu se scie asigura si operá poporul nostru, Dumineca in diu'a s. Florii au prefacutu in censusu opidulu Dobria.

Dupa esirea dela S. Liturgia pre la 11 si 1/2 ore s'au escatu foculu intr'unu graiu, care fiindu ajutatu de unu vento despre orientu au laatu dimensiuni infiorătoare, contra cărui'a n'au fostu crutiata nici S. Biserica, acestu s. lacasiu au luatu focu in coperisiu care au fostu de siudle, din caldura acesta au luatu in launtru turnulu din susu de elopotnitia acoperitu cu plev, care dupa ce a slabitu au picatu josu cá com aru picá unu lucíferu, clopotele doue s'au topitu, unulu au remasu, in launtru totu au fostu crutiatu; de aici unu ventu intorsu despre nordu-vestu, au dusu foculu cu intime inspaimentătoare pre partea sudica, unde pâna in pamentu totu au arsu, victima acestui periclu au cadutu si o femeia care fiindu inprescrata de tôte părțile nu au potutu sa mai scape, iera familieles nenorocite suntu la o suta, adeca majoritatea opidului, la acesta nenorocire se dice ca au fostu causa, negrigia unei femei, carea dorere se numera intre cele inteligente.

Mare este nenorocirea si trista starea acestoru nenorociti dintre cari numai unulu au fostu ascuratu, intre acestea se numera si s. biserica a cărui turnu numai de doi ani au fostu raducatu, care erá fal'a Dobrei si un'a dintre cele mai frumoze biserici ale archidiecesei. Eata negrigea ce s'au facutu in dieci de ani, intr'o ora au prefacutu in censusu „Flere possum, sed iuvare non“

*(Dlu de Balan a fostu otrăvit.) Balan a fostu ambasadorulu Germaniei la curtea din Brusela. Invitatu la o cina densulu dupa ce a parasitu societatea deplinu sanatosu a mórta o mórte repentina, carea a datu ansa la diferite presupsetiuni. In Berlinu circula faim'a de vre-o câte-va dile, ca ambasadorulu a fostu otrăvit. La tóta templarea, serie, „Spem. Ztg.“ suspitiunea, ca mórtea repentina a ambasadorulu nostru in Brusela a urmatu la reintorcerea sea din o societate, pre carea o parasí aflându-se cáto se pôte de sanatosu, prin otrăvire, e sustienuta si in acelea cercuri, cari stau aprópe de reposatulu si de acea are sa urmedie o obductiune a cadavrului carea se ascépta cu cea mai mare incordare. Autoritățile medicinistice s'au enunciatu intr'acolo, ca unu omu nu pôte murí in asiá scurtu tempu (3/4 ore) numai de convulsioniile pante-celui, togm'a asiá de neverosimilu e, ca s'a ruptu vre-o vena, pentru ca in asemenea casu aru fi trebuitu sa urmedie mórtea cu multu mai rapede. Numai atatu se pôte cugetá seu ca s'au desvoltatu fara de a sci reposatulu in intestinele sele unu ulceru si acest'a aru fi concrescutu cu organele vitali, care in mistuire prin incordarea intestineloru aru fi spartu, seu ca reposatulu a luatu la sine la acea cina, la care a participatu, substantie otrăviciose, cari i-au causatu mórtea. Resultatulu obductiunii dupa cum se speredia, se va face cunoscutu si se ve reversá o lumina preste acesta afacere.

Raportu comerciale.

Sabiu 7 Aprilu n. Tempulu schimbaciosu mai multu amenintia decatu plona. Ventu destulu. Tergulu a fostu cautatu binisoru; dara pretiurile inca s'au timentu, fiindu intrebare de tôte cerealele aduse in piatia. Grâu 7 fl. 67 xr. frumosu, 7 fl. 33 xr. mestecatulu, 7 fl. 13 xr. cualit. infer.; secar'a 5 fl. — xr. pâna 4 fl. 67; orzu 4 fl. 33; ovesu 2 fl. pâna 1 fl. 73 xr.; encuruzu (porumbu) 3 fl. 87—4 fl. — xr.; cartofi 2 fl. 40 xr. galéta austriaca.
Câne p'a 18—20 fl. maj'a.
Linteá 6 fl 67 xr.; mazarea 6 fl. 67 xr., Fasolea 5 fl. 67 xr.
Fenu legatu 1 fl 30, nelegatu 1 fl. 10 xr., paie lungi 80 xr., scurte 70 xr, maj'a.
Lemne de focu 8—10 fl. stang. austr.
Carnea de vita 18—22 er. p., de porc 26 xr. Unsóra 79 xr. pâna la 1 fl. 20 cup'a.
Bud'a-Pest'a 4 Aprilie st. u. Este forte greu a spune de acum cum voru fi diversele secerisiuri si culse in decursulu anulu acestuia. De acea parerile nu se potu uni nici decum cu acelor'a, cari descriu

prospectele secerisiloru si culsuriloru cu colorile cele mai frumoze. Dupa parerea nostra aterna forte multu dela schimbările tempulu din lun'a prezentu. Va sa dica noi acceptamu in loculu ventulu celui seen dara continuu unu tempu ploiosu, carele singuru va fi in stare sa ne redice sperantiele. Iera deca mai urmzea inca o septemana cá cea trecuta, atunci potemu dice ca stamú forte departe de tintera dorintieloru nostre. Cucuruzulu si cartofii abia acum se sémama. Cerealele de primavéra inca nu suntu preste totu sementate. Numai vilie abia s'au sapatu odata cu tôte ce si acestea in anumite situatiuni au palimisu de frigu. Dunarea s'au mai indreptatu in tempulu din urma, ap'a insa n'a ajunsu la inaltimea de a poté trece fara de periculu pre la pórt'a de feru. Si pâna cându nu se delaturu obstacolulu acestu amentitu — nu se pôte sperá nici unu recursu de transportu mai mari de cereale din tierile dela Dunare de jos; de alta parte depositele din tiera nu suntu in stare sa suplinesca lips'a causata de acesta pedea.

Comerciu de cereale au fostu si in septamán'a trecuta slabutiu. Graulu a trecut camu 50000%.

Cualitate mai curata cu 10 xr., mai inferioara cam cu 15—20 xr. mai eftina cá in septamán'a precedentu. In termini nici o afacere. Pretiuri nominale 7 fl. 90 xr.—7 fl. 95 xr. Secar'a, s'au cautatu la inceputu forte slabu si a datu indreptu cu 10 xr.; pre la sfersitulu septamánii s'a mai reculesu si au inaintatu in pretiu, mai cu séma marfa poloneza, cu 10—15 xr. facia cu septamán'a precedentu. S'a vendutu 8000 galete. Orzulu, au fostu mai cautatu cá in septamán'a precedentu si s'a suitu cu 10—15 xr. mai susu. In termini s'au incheiatu negótie pre primavéra cu 4 fl si 57 1/2—3 fl. 60 xr. Cucuruzulu, s'a vendutu mai scumpu cu 5 xr. in termini cu 15 xr. cá in septamán'a precedentu. Cucuruzulu banatianu pre Maiu Iuniu cu 4 fl. 92 xr.—4 fl 95 xr. românescu 4 fl. 82 xr.—4 fl. 87 xr. de hacie'a pre primavéra 4 fl. 80—82% xr. Ovesulu s'a suitu cu 12—15 xr. In termini cu 30—35 xr. la inceputulu septamánii 2 fl. 45 xr.—2 fl. 80 xr. a 50 punctu vienesu.

Legumile remánu cu putiene modificári mai in acelasi pretiuri din septamán'a precedentu.

Porcii asemenea in pretiurile de mai nainte.

Unsóra atatu in mare cáto si in detaliu au avutu putiena cautare. Totu asia si Slanin'a si Seulu.

Lán'a au avutu in septamán'a acesta cautare buna. S'au vendutu circ'a 1000 saci mari si adeca; circ'a 400% lán'a de midilocu si inferioara cu 72—100 fl.; circ'a 150% lán'a rusésca cu 152—153 fl. circ'a 100% lán'a de pepteni cualitate de midilocu cu 105 fl. circ'a 100% tunsur'a prima calitate de midilocu 98 fl.

Lána spelata circ'a 100% cu 150—170 fl. Piele lucrata. Comerciulu cu articulu acest'a fostu in septamán'a acesta mai multu in detaliu, din care cauza pretiurile remánu neschimbate.

Talpa grósa de 40—45 p. 102—103 fl. batuta de prima calitate 104—105 fl., Piel de vaca de 11—13 p. 130—145 fl., piel de vitelu de vacsu equalitate de midilocu 255—260 fl., cualitate fina 280—290%.

Gordocanu turcescu calitate diversa cu 22 fl. 50 xr., —28 fl. 50 xr. legatur'a. Piel de óie serbescu cu 115 fl. piel de caciuli cu 100—105% fl.

Burs'a de Vien'a.

Din 27 Martie (8 Apr.) 1874.

Metalicele 5%	69 25
Imprumutulu nationalu 5% (argintu)	74 25
Imprumutulu de statu din 1860...	103 50
Actiuni de banca	961 —
Actiuni de creditu	195 —
London	112 40
Obligatiuni de desdaunare Unguresci	74 —
„ „ Temisiorescu	74 —
„ „ Ardelenescu	73 —
„ „ Croato-slavone	75 50
Argintu	105 85
Galbinu	—
Napoleonu d'auru (poli)	8 99

Concursu.

Fiindu o necesitate ne amenavera a se asiedia lănga nepotinciosulu parochu gr. or. din Stanj'a de susu — protopresbiteratul Zarandului, unu capelanu de ajutoriu, in conformitate cu ordinatiunea venerabilulu Consistoriu archidiecestanu dno 28/2 Nr. 550/1874 — se escrie prin acesta concursu:

Emolumentele impreunate cu aceste statiune suntu venitele jumelate din parochi'a mentionata, carea este cualificata cá parochia de clas'a a III.

Doritorii de a ocupá acesta statiune de capelanu, suntu avisati a-si acerne concurselu loru instruate cu documentele recerute prin prescisele „Stat. org.“ pâna in 23 Apriliu a. c. diu'a st. Georgiu, la subsemnatulu scaunu ppescu in Bradu.

Bradu in 13 Martie 1874.

In contielegere cu com. paroch.

Nicolau I. Miheltianu
(2—3) Prot. gr. or. a Zarandului

Edictu.

Costanu Lesin gr. or. din Fauresti districtulu Cetatei de Pétra au parasitu cu necreditia pre legiuit'a sea soltie Ann'a Putio de mai multu tempu nesciindu-se loculu ubicatiunii lui prin acesta se citedia in tempu de unu anu si anunitu pâna la 1 Martie 1875 sa se infatiosiedie inaintea sc. protopresbiteralu gr. or. cáci la diu contra procesulu urditu se va otari si in absentia lui. —

Fauresti in 1 Martie 1874.

Forulu matrimonialu gr. or. alu tractulu Cetatei de Pétra.

(1—3)